

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปการศึกษา

หลักการสากลว่าด้วยการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังมีอยู่ว่า ผู้ต้องขังที่จะต้องใส่เครื่องพันธนาการทุกคนจะต้องได้รับการตรวจร่างกายเสียก่อนที่จะใส่เครื่องพันธนาการนั้นๆ จะได้ไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายของผู้ต้องขัง การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติไว้รัดกุมเพียงใดก็ตาม หากผู้มีอำนาจสั่งการให้ใช้ขาดจิตสำนึกในหน้าที่ ใช้ระบบอุปถัมภ์กับพวกพ้องโดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรม หรือไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่แล้ว ความยุติธรรมในสังคมก็จะถูกบิดรอนลงไปอย่างแน่นอน เรือนจำในฐานะหน่วยงานของราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ถ้าหากได้กระทำหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว ก็จะบรรลุเป้าหมายในการคุ้มครองสังคม ฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ถ้ากระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะหน่วยงานราชทัณฑ์ทำหน้าที่ล้มเหลว ก็จะเกิดวิกฤตโดยที่ประชาชนจะไม่ให้ความสนับสนุนและร่วมมือ สร้างความไม่เป็นมิตร และความขัดแย้งในสังคม อาจเกิดความไม่พอใจระหว่างหน่วยงานอย่างรุนแรง รวมทั้งอาจจะทำการล้มล้างรัฐบาล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องประสานงานระหว่างองค์กรต่างๆ ให้ปฏิบัติหน้าที่ตามเป้าหมายให้ได้ ซึ่งเป็นหลักของการปกครองระบบประชาธิปไตย

นอกจากนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำที่อยู่ในสังกัดของกรมราชทัณฑ์จะต้องตระหนักถึงการใช้กฎหมายและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ อีกทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับ กฎ ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติ โดยต้องดำเนินนโยบายให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอย่างจริงจัง อีกทั้งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็อยากเป็นสื่อในการนำเอาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับนานาอารยประเทศ ที่เขาใช้ปฏิบัติกับผู้ต้องขังตามกฎของ UN. ที่ว่าด้วยการทรมาน และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อีกทั้งสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อเป็นการลดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังให้น้อยลง โดยการนำเอาเครื่องพันธนาการแบบต่างประเทศที่เขาใช้กันประเภท สายรัด หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้ต้องขังให้น้อยที่สุด ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในการใช้โซ่ตรวน

ได้แก่ ในกรณีของนายฉัฐวุฒิ ไสยเกื้อ เป็นอุทธรณ์ที่ดีที่สมควรที่ประเทศไทยเราจะได้ใช้เป็นจุดเริ่มในการแก้ไขแนวทางปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษหรือกฎหมายราชทัณฑ์ให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งการแก้ไขแนวทางปฏิบัตินี้ชอบที่จะเป็นการแก้ไขทั่วไปเพื่อให้เกิดผลสำหรับผู้ต้องขังทั้งหลายอื่นด้วย ซึ่งการแก้ไขนี้จะเป็นผลให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และเพื่อให้การปองดองของคนในชาติเกิดผลที่กว้างไกลออกไป¹ เพิ่มความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศ

จากการศึกษาพบว่า ในการควบคุมผู้ต้องขัง ในทางปฏิบัติเรือนจำส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมผู้ต้องขังคดีอุกฉกรรจ์ที่มีกำหนดโทษตั้งแต่ประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต มักจะใช้เครื่องพันธนาการประเภท โซ่ ตรวนขนาดใหญ่เพราะเห็นว่าเป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีจากการควบคุม ประกอบกับเรือนจำส่วนใหญ่เป็นเรือนจำที่เก่า และทรุดโทรม มีช่องทางที่ผู้ต้องขังสามารถดำเนินการหลบหนีได้ง่ายกว่าเรือนจำที่ก่อสร้างใหม่ ๆ และเรือนจำส่วนใหญ่ยังขาดอุปกรณ์ในการเสริมความมั่นคง และที่สำคัญมากคือกำลังหลักของเรือนจำคือ “ผู้คุม” มีอัตรากำลังน้อยมากทางเรือนจำทุกแห่งในประเทศจึงต้องดึงเอานักโทษชั้นเยี่ยมขึ้นมาเป็นผู้ช่วยผู้คุมอีกที เพราะทางเรือนจำไม่ต้องจ่ายเงินเดือน พวกเขาจึงเพียงได้รับสิทธิพิเศษในเรือนจำนอกเหนือจากพวกผู้ต้องขังคนอื่น ๆ เท่านั้นแต่อย่างไรก็ตาม การจะให้เกิดผลได้จริงในทางปฏิบัตินั้น ต้องได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณด้วย อีกทั้งกรมราชทัณฑ์ต้องสรรหาบุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพ ในการควบคุมผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่มีอัตราโทษสูงหรือผู้ต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์ ในอัตราส่วนที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้คุมในทุกๆ เรือนจำของประเทศในทั้งนี้ สำหรับผู้ต้องขังก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ที่มีอัตราโทษสูงหรือมีคดีอุกฉกรรจ์ควรจัดทำหรือก่อสร้างในลักษณะที่เรียกว่า “แดนความมั่นคงสูงสุด” (Super Maximum) เพื่อควบคุมผู้ต้องขังจำพวกนี้โดยเฉพาะ โดยเป็นการแก้ไขปัญหาในเรื่องอาคารสถานที่ ที่ไม่มีความมั่นคงแข็งแรงของเรือนจำและทัณฑสถาน ให้มีลักษณะรูปแบบอาคารสถานที่เป็นการเฉพาะและเหมาะสมต่อการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งวางระบบการควบคุมอย่างเต็มที่ โดยการนำเอาเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้ซึ่งเป็นลักษณะการดำเนินการที่แยกกันระหว่างเขตควบคุมพิเศษกับแดนความมั่นคงสูงสุด แล้วแต่ว่าผู้ต้องขังคนนั้นเป็นประเภทใด

¹ จาก หนังสือประชาธิปไตยกับการตั้งข้อรังเกียจทางสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 5) (น. 97-98), โดย คณิต ณ นคร, 2557, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบการใช้ตราวน เมื่อพิจารณาจากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญถึงแนวทางการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มีดังต่อไปนี้

1. บทบัญญัติในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในส่วนของการใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขัง ประเภทของคนฝากขังหรือคนต้องขัง ไม่มีบัญญัติไว้โดยตรง จึงเกิดปัญหาขึ้นมากในทางปฏิบัติ หากพิจารณาจากรัฐธรรมนูญฉบับเดิม พ.ศ. 2540 มาตรา 33 น่าจะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 3/2544 ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขังก็ควรมีการศึกษาทบทวนว่า สมควรมีการให้ใช้ได้ต่อไปหรือไม่ มีผลดีหรือผลเสียอย่างไรและ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา ให้ชัดเจนในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

1. ควรดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 คือ คำว่า “ น่าจะ ”

2. มาตรา 14 อนุมาตรา (1) และ (3) ถือเป็นการบัญญัติเป็นนัยกว้างๆ กล่าวคือพระราชบัญญัติว่า ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่

(1) เป็นบุคคลที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ชีวิต หรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น

(3) เป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม

จะเห็นได้ว่า คำว่า “น่าจะ” เป็นการคาดคะเนหรือประมาณการณ์ว่าจะเกิดเหตุการณ์ตามอนุมาตรา (1) และอนุมาตรา (3) ซึ่งหากผู้มีอำนาจสั่งใช้เครื่องพันธนาการคาดคะเนผิดพลาดหรือตั้งใจคาดคะเนผิดพลาด ผู้ต้องขังก็จะถูกจองจำด้วยเครื่องพันธนาการ โดยไม่มีเหตุผลตามความจำเป็นเพียงพอตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมเป็นการส่งเสริมให้ผู้มีอำนาจสั่งใช้เครื่องพันธนาการ กับผู้ต้องขังอย่างฟุ่มเฟือยขาดความยุติธรรม โดยอ้างความชอบธรรมว่ากฎหมายให้อำนาจไว้ เจ้าหน้าที่บางคนใช้ลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำความผิดวินัย โดยอ้างเหตุผลอนุมาตรา 1 หรืออนุมาตรา 3 ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้ ส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขัง อีกทั้งเมื่อกฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด และต้องบัญญัติไว้โดยแน่นอนตามแนวทางของระบบ Civil Law กฎหมายว่าการบังคับโทษทางอาญา ก็ควรที่จะตีความโดยเคร่งครัดและบัญญัติให้

ชัดเจนแน่นอนด้วย เพื่อเป็นหลักประกันในกฎหมายอาญา² จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อผู้ต้องขังมีพฤติกรรมอยู่ถึงขั้นพยายามแล้ว กล่าวคืออย่างน้อยต้องอยู่ในขั้นที่ได้กระทำไป

แล้ว แต่กระทำไปไม่ตลอด หรือกระทำไปตลอดแล้วแต่ไม่บรรลุผล จึงจะสามารถใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังได้ ซึ่งจะช่วยให้ลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมาก

1. ควรแก้ไขกฎกระทรวงฯ โดยบัญญัติให้ใช้เครื่องพันธนาการที่ทันสมัยในต่างประเทศมาใช้แทนตรวน เช่น สายรัดข้อเท้า³ ซึ่งมีลักษณะการใช้คล้ายกุญแจเท้า แต่แตกต่างกันที่ไม่ใช่โลหะและที่มีวงแหวนที่ไม่เป็นโลหะและผ้าทั้งหมด ซึ่งดูแล้วไม่เป็นอันตรายต่อร่างกาย และควรนำเครื่องพันธนาการอย่างอื่นที่มีในต่างประเทศ มาใช้กับผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศไทย จะได้มีการพันธนาการที่ก้าวทัดเทียมกับอารยประเทศ เช่น กุญแจมือที่ติดพร้อมเข็มขัด⁴ เชือกรั้ง และควรนำเอาระบบการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)⁵ มาใช้กับผู้ต้องขังโดยเฉพาะผู้ต้องขังก่อนคำพิพากษาถึงที่สุดที่มีอัตราโทษสูง มีนิสัยเป็นนักเลงโต ชอบทะเลาะวิวาท หรือผู้ต้องขังที่มีจิตไม่ปกติหรืออาการทางจิต เป็นต้น โดยการติดเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ไว้กับตัวผู้ต้องขังเพื่อสังเกตพฤติกรรม ว่ากระทำตนอย่างไร และอยู่จุดไหนของเรือนจำเวลาหาตัวจะหาได้ง่ายเพราะมีสัญญาณติดอยู่ที่ตัวของผู้ต้องขังคนนั้น

2. ควรมีการเพิ่มเติม บทบัญญัติในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 4 โดยบัญญัติคำว่า “ คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา ” ไว้ต่างหาก กล่าวคือ ในมาตรา 4 (1) ให้บัญญัติใหม่ว่า “ ผู้ต้องขัง ให้หมายถึง หรือรวมตลอดถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาและคนฝากขัง ” และให้อธิบายให้ผู้ปฏิบัติหรือบุคคลทั่วไปที่ได้อ่านมาตรา 4 (1) ให้เข้าใจว่ามีความหมายว่าประการใด ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดปัญหาการตีความกฎหมายไปในทางที่ผิดๆ เนื่องจากบทบัญญัติบางมาตราของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และกฎกระทรวงในปัจจุบันมีการกำหนดคำว่า “ คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาล ” แต่ไม่มีการอธิบายความหมาย อีกทั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในลักษณะดังกล่าวตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า “ เป็นผู้บริสุทธิ์ ” ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรฐานสากลหลายฉบับด้วยกัน ทั้งที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศก็คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

² จาก *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (น. 60-66), โดย คณิต ฉนกร , 2547, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

³ รูปภาพในภาคผนวก.

⁴ รูปภาพในภาคผนวก.

⁵ จาก *เอกสารประกอบกสัมมนา เรื่อง โครงการติดตามประเมินผลการนำระบบการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดสำนักงานกิจการยุติธรรม ร่วมกับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* (น.1-30), โดย สุนนทิพย์ จิตสว่าง, 2549. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดังนั้น ควรอาศัยโอกาสในช่วงที่ฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติของบ้านเมืองกำลังมีการเปลี่ยนแปลงนี้ ทำการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติ ดังกล่าวเสียใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนในข้อตกลงระหว่างประเทศ และได้แก้ไขความล้ำสมัยของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่ใช้บังคับมานานแล้ว อีกด้วย รวมทั้งหาวิธีการต่างๆ ในทางปฏิบัติกับผู้ต้องขังอย่างถูกต้อง

3. เพื่อลดปัญหาการในใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขัง ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ทางกรมราชทัณฑ์ควรจัดให้มี “ เขตควบคุมพิเศษ ” ภายในเรือนจำหรือทัณฑสถานทั่วประเทศ นอกเหนือจากเรือนจำพิเศษที่มีอยู่ สำหรับผู้ต้องขังก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งจัดไว้เป็นแดนหนึ่งต่างหาก โดยภายในแดนนั้นให้จัดแบ่งผู้ต้องขังก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ออกอยู่พวกหนึ่ง โดยให้ได้รับความสะดวกพอสมควรตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และกฎกระทรวง จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และในเขตควบคุมพิเศษควรให้มีการติดตั้งระบบป้องกันเป็นพิเศษด้วย และหาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาติดตั้ง เช่น กล้องวงจรปิด เพื่อเฝ้าดูพฤติกรรมของผู้ต้องขังเหล่านั้นว่าประพฤติและปฏิบัติตามกฎ กติกา หรือระเบียบของเรือนจำกันหรือไม่ หากเห็นว่าประพฤติดนไม่เหมาะสมจะได้ลงโทษ และตักเตือน หรือแยกตัวออกมากักกันไว้ต่างหาก (เพราะตอนนี้ขังเดี่ยวหรือห้องมีตักกยกละไปหมดแล้ว)

4. ในปัจจุบันทางกรมราชทัณฑ์ได้มีมาตรการ ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการออกมาใช้โดยเฉพาะอยู่แล้ว อีกทั้งมีการศึกษาในเรื่องดังกล่าวด้วย เช่น การศึกษาวิจัยในการปรับปรุงอาคาร และติดตั้งระบบการป้องกันพิเศษในเรือนจำและทัณฑสถานหลายแห่งในประเทศ เพื่อยกเลิกการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นการศึกษาเพื่อจะนำมาใช้ได้จริงส่วนมาตรการ

5. ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในเรือนจำ และทัณฑสถาน โดยเฉพาะพัสดิและผู้ควบคุมที่ได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการประเภท โซ่ ควบคู่กับผู้ต้องขังตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถสั่งใช้เครื่องพันธนาการ ประเภทโซ่ตรวน ให้เป็นไปตามความเหมาะสม และเป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและของกรมราชทัณฑ์อย่างแท้จริง ให้เอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้ควบคุมเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในเรือนจำและทัณฑสถานให้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยหลักเมตตาธรรมมนุษยธรรม และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่าปล่อยให้ประละเลยให้ผู้ได้บังคับบัญชาแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบหรือให้มีระบบการทารุณโหดร้าย หากมีผู้ฝ่าฝืนจะต้องดำเนินการทางวินัยอย่างเด็ดขาดและจริงจัง

6. ควรให้เรือนจำและทัณฑสถาน มีการรายงานการใช้ใช้ ควบคุมกับผู้ต้องขังให้ทางกรมราชทัณฑ์ทราบเป็นประจำทุกเดือน โดยระบุเหตุผลในการสั่งให้ใช้หรือเพิกถอนการใช้ นั้นให้ชัดเจน เพื่อนำไปรวบรวมเป็นข้อมูล สำหรับนำเสนอผู้บริหารระดับสูง ได้ตรวจสอบความถูกต้องต่อไป

ผู้เขียนขอเสนอแนะ ขอให้ออกเป็นคำสั่งของกรมราชทัณฑ์ เกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังที่จะต้องใส่เครื่องพันธนาการทุกคน จะต้องได้รับการตรวจร่างกายเสียก่อนที่จะใส่เครื่องพันธนาการนั้นๆ จะได้ไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายของผู้ต้องขัง การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติไว้รัดกุมเพียงใดก็ตาม หากผู้มีอำนาจสั่งการให้ใช้ขาดจิตสำนึกในหน้าที่ ใช้ระบบอุปถัมภ์กับพวกพ้องโดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรม หรือไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่แล้ว ความยุติธรรมในสังคมก็จะถูกกลืนลงไปด้วยแน่นอน เรือนจำในฐานะหน่วยงานของราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ถ้าหากได้กระทำหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว ก็จะบรรลุเป้าหมายในการคุ้มครองสังคม ฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ถ้ากระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะหน่วยงานราชทัณฑ์ทำหน้าที่ล้มเหลว ก็จะเกิดวิกฤตโดยที่ประชาชนจะไม่ให้ความสนับสนุนและร่วมมือ สร้างความไม่เป็นมิตร และความขัดแย้งในสังคม อาจเกิดความไม่พอใจระหว่างหน่วยงานอย่างรุนแรง รวมทั้งอาจจะทำการล้มล้างรัฐบาล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องประสานงานระหว่างองค์กรต่างๆ ให้ปฏิบัติหน้าที่ตามเป้าหมายให้ได้ ซึ่งเป็นหลักของการปกครองระบบประชาธิปไตย และผู้ปฏิบัติหน้าที่จะต้องตระหนักถึงการใช้อำนาจตามกฎหมาย และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำโดยนึกหลักสิทธิมนุษยชน อีกทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายข้อบังคับ กฎ ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติ โดยต้องดำเนินนโยบายให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอย่างจริงจัง อีกทั้งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็อยากเป็นสื่อในการนำเอา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับนานาอารยประเทศ ที่เขาใช้ปฏิบัติกับผู้ต้องขังตามกฎหมายของ UN. และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อีกทั้งสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อเป็นการลดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังให้น้อยลง โดยการนำเอาเครื่องพันธนาการแบบต่างประเทศที่เขาใช้กันประเภท สายรัด หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อผู้ต้องขังให้น้อยที่สุด และเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นอกเหนือจากร่างที่กำลังแก้ไขอยู่ในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

1) แก้มตรา 14 โดยให้บัญญัติใหม่ว่า “ ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการ กับผู้ต้องขัง เว้นแต่ ”

2) เป็นบุคคลที่น่าจะทำอันตรายต่อชีวิตตนเองหรือบุคคลอื่น แก้เป็น “ เป็นบุคคลที่พยายามทำอันตรายต่อชีวิตตนเองหรือบุคคลอื่น ”

3) เป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนี แก้เป็น “ เป็นบุคคลที่พยายามหลบหนี ”

โดยเปลี่ยนจากคำว่า “ น่าจะเป็น ” มาเป็น “ พยายาม ” จะคิดว่า เพราะพวกเขาเหล่านั้น ยังไม่ได้ทำอะไรเลย หรือมีการเตรียมการที่จะกระทำ มันเป็นเพียงการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าว่า “ น่าจะ ” เป็นเพียงคำพูดก็ทำให้พวกเขาเสียหาย ทั้งที่ผลของการกระทำยังไม่เกิดขึ้น แต่มีการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้ากันแล้ว

ส่วนข้ออื่นๆ นั้น ให้คงไว้เหมือนเดิมเพราะยังไม่มีกรณีความเป็นอย่างอื่น

(1) ให้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในข้อที่ 27 ใหม่ดังนี้

ข้อ 27 “ กุญแจมือและเชือกผูกข้อมือให้เป็นไปตามแบบและขนาด ซึ่งกรมราชทัณฑ์ กำหนดไว้ ”

วรรค 2 ให้แก้ไขใหม่ว่า “ โซล่ล่ามให้มีขนาดตามที่กำหนดไว้สำหรับตรวนขนาดที่ 1 และขนาดที่ 3 ทั้งนี้การใช้โซล่ล่ามกับผู้ต้องขังที่วิกลจริตหรือมีอาการทางจิต ซึ่งแพทย์ได้ตรวจและยืนยันแล้วเท่านั้น ”

(2) ให้แก้ไขเพิ่มเติมในบทบัญญัติข้อที่ 28 ใหม่ดังนี้

ข้อ 28 “ การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังนั้น โดยปกติให้ใช้กุญแจมือ หรือเชือกผูกข้อมือ หรือกุญแจเท้า เว้นแต่มีความจำเป็นหรือเป็นกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้ต้องขัง ตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือผู้ต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์ หรือมีโทษประหารชีวิต จะใช้ตรวนก็ได้”

วรรค 2 ให้แก้ไขใหม่ว่า “ เมื่อมีเหตุที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องขังพยายามทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้อื่น และไม่มีทางอื่นที่จะป้องกันได้ดีกว่า ให้ใช้กุญแจมือหรือเชือกผูกข้อมือเพิ่มขึ้น นอกจากตรวนขนาดที่ 2 หรือกุญแจเท้าได้ ”

วรรค 3 ให้แก้ไขใหม่ว่า “ ในกรณีที่จะต้องนำตัวผู้ต้องขัง คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ หรือฎีกา หรือคนฝากขังออกไปนอกเรือนจำ ถ้าจะใช้เครื่องพันธนาการ ให้ใช้กุญแจมือหรือเชือกผูกข้อมือ เว้นแต่ คนต้องขังหรือคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา ในคดีอุกฉกรรจ์ หรือมีโทษประหารชีวิต จะใช้กุญแจมือหรือตรวนขนาดที่ 2 ก็ได้ ”

(3) ให้เพิ่มเติมในข้อที่ 27 ดังนี้

ข้อ 27 “ กุญแจมือและเชือกผูกข้อมือให้เป็นไปตามแบบและขนาด ซึ่งกรมราชทัณฑ์ กำหนดไว้ ” วรรค 2 ให้แก้ไขใหม่ว่า “ โซล่ล่ามให้มีขนาดตามที่กำหนดไว้สำหรับตรวนขนาดที่ 1

และขนาดที่ 3 ทั้งนี้การใช้โซ่ล่ามกับผู้ต้องขัง ให้ใช้กับผู้ต้องขังที่วิกลจริตหรือมีอาการทางจิต ซึ่งแพทย์ได้ตรวจและยืนยันแล้วเท่านั้น ”

(4) ให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในข้อที่ 28 ดังนี้

ข้อ 28 “ การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังนั้น โดยปกติให้ใช้กุญแจมือหรือเชือกผูกรั้งหรือกุญแจเท้า เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้ต้องขังนั้น ตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือผู้ต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์ หรือมีโทษประหารชีวิต จะใช้ตรวนก็ได้ ”

วรรค 2 ให้แก้ไขใหม่ว่า “ เมื่อเหตุน่าเชื่อว่าผู้ต้องขังพยายามทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้อื่น และไม่มีทางอื่นจะป้องกันได้ดีกว่า ให้ใช้กุญแจมือหรือเชือกผูกรั้งเพิ่มขึ้นนอกจากตรวนขนาดที่ 2 หรือกุญแจเท้าได้ ” วรรค 3 ให้แก้ไขใหม่ว่า “ กรณีที่ต้องนำตัวคนต้องขัง ระหว่างอุทธรณ์ฎีกา หรือคนฝากขัง ออกไปนอกเรือนจำ ถ้าจะใช้เครื่องพันธนาการ ให้ใช้กุญแจมือหรือเชือกผูกรั้ง เว้นแต่ คนต้องขังหรือคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ในคดีอุกฉกรรจ์ หรือมีโทษประหารชีวิต จะใช้กุญแจเท้าหรือตรวนขนาดที่ 2 ก็ได้ ” ให้ยกเลิกกฎกระทรวงมหาดไทย ในข้อที่ 29 เนื่องจากได้นำไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ที่ได้แก้ไขใหม่ในข้างต้นแล้ว

บทสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ (วันที่ 17 มีค. 2557)

จากการที่ได้เข้าไปดูความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังในเรือนจำคลองเปรม (ลาดยาว) และได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้บัญชาการเรือนจำคลองเปรม (ในปี 2557) โดยการนำไปดูงานในนามของนักศึกษาปริญญาโทนิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ภายได้การนำไปในครั้งนั้น โดย ผศ.ดร. ธาณี วรภัทร์ ผู้เขียนได้มีโอกาสสัมภาษณ์ ท่านประเสริฐ อยู่สภาพ ในขณะที่ท่านเป็นผู้บัญชาการเรือนจำอยู่ ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ท่านด้วยคำพูดมิได้มีการอัดเทป โดยมีใจความย่อๆ พอเข้าใจ ดังนี้

ผู้เขียน ท่านครับกระผมจะขอเรียนถามว่าเรื่องการยกเลิกการตีตรวนว่าในขณะนี้ ทางกรมราชทัณฑ์ และทางเรือนจำได้ดำเนินการไปถึงไหนแล้วครับ

ท่านประเสริฐ ในการยกเลิกการตีตรวนนั้น ทางเรือนจำได้มีการนำร่องให้ใช้ที่เรือนจำบางขวาง เป็นที่แรกเพราะว่าต้นเรื่องในการทำเรื่องนี้ออกมาจากทางเรือนจำบางขวาง เพราะทางบางขวางมีผู้ต้องขังคดีหนักๆ มากและผู้ต้องขังที่ใส่โซ่ตรวนกันมาก จึงให้ทางเรือนจำบางขวางเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนจากโลหะมาเป็นผ้าหรือสายรัดแทนตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร (นายก ปู) ในขณะนั้นเพราะจะไม่ทำให้เกิดบาดแผลและเชื้อโรคก็จะไม่เข้าสู่ร่างกายของผู้ต้องขังให้เป็นอันตรายต่อชีวิตได้ และไม่เป็นการขัดต่อหลักสิทธิเสรีภาพและมนุษยชน แต่ที่ใช้ได้ไม่หมดกับผู้ต้องขังทุกคน เพราะทางกรมราชทัณฑ์มีงบประมาณน้อยนิด

และวัสดุอุปกรณ์ประเภทผ้าหรือสายรัด ของต่างประเทศมีราคาแพงมาก จึงต้องชลอการใช้ไปก่อน จนกว่าประเทศไทย จะมีบริษัทที่ผลิตอุปกรณ์ประเภทนี้ได้และมีราคาถูกกว่าต่างประเทศ ก็จะนำมาใช้กับผู้ต้องขังกันต่อไปในอนาคต

ผู้เขียน ในขณะที่ทางเรือนจำบางขวางได้มีการนำมาใช้แล้วใช้ไหมครับ

ท่านประเสริฐ เคี้ยวนี้ทางเรือนจำบางขวางไม่ได้ใช้แล้ว เพราะว่ามันนำมาใช้ไม่ครบคน ที่จะต้องใส่ ถ้ามีการใส่เครื่องพันธนาการชนิดผ้าหรือสายรัดกับผู้ต้องขังกลุ่มหนึ่งและอีกกลุ่มหนึ่ง ไม่เปลี่ยนจากโซ่ตรวนมาเป็นสายรัดเหมือนๆ กันก็จะเป็นสองมาตรฐานอาจจะมีการก่อเหตุจลาจลกันขึ้นในเรือนจำ เพราะฉะนั้นทางเรือนจำบางขวาง จึงยุติการใช้เครื่องพันธนาการประเภทผ้าหรือสายรัดไว้ชั่วคราวก่อน คงให้ใช้เครื่องพันธนาการชนิดเดิมหรืออย่างเดิมต่อไป จนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง⁶ หากอยากจะรู้รายละเอียดมากกว่านี้ จะต้องไปหาข้อมูลเชิงลึกได้ที่เรือนจำบางขวาง เพราะทางนั้นเป็นต้นเรื่อง

ต่อมาผู้เขียน ได้เดินทางไปที่สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์ บางขวาง ไปพบกับเจ้าหน้าที่เพื่อหาข้อมูลเชิงลึกและแวะเข้าไปหาคุณ คำสั่ง ประกาศ กฎข้อบังคับ หาข้อมูลว่ามีการทำเป็นประกาศ หรือคำสั่ง ของกรมราชทัณฑ์หรือเปล่า แต่โชคดีที่ได้พบกับนักวิชาการท่านหนึ่ง ซึ่งท่านไม่ขอออกนามในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ เพราะกลัวจะมีปัญหาถึงตัวท่าน ผู้เขียนจึงขออนุญาตถามคำถามท่านดังนี้

นักวิชาการ ท่านผู้นี้ถามว่าจะเอาข้อมูลในเรื่องนี้ไปทำอะไร

ผู้เขียน ตอบท่านว่าผมจะเอาไปประกอบการเรียน และแนะนำตัวเองว่าเป็นนักศึกษาปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จะนำข้อมูลที่ได้ในวันนี้ไปทำวิทยานิพนธ์ ผมมาในวันนี้ไม่มีหนังสือของมหาวิทยาลัยฯ มาด้วย มีแต่บัตรนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมายืนยันว่าเป็นนักศึกษาจริง

นักวิชาการ ไม่เป็นไรไม่ต้องมีพิธีการอะไรมาก คิดว่าวันนี้เรามาคุยกัน และหาประสบการณ์เพื่อเอาไปเขียนวิทยานิพนธ์ของคุณ แต่ผมขอออกตัวก่อนว่าไม่ให้เขียนชื่อของผม เพราะไม่อย่างมีปัญหา และเรื่องที่เราจะคุยกันในวันนี้เป็นเรื่องจริง คุณจะเขียนอย่างไรเรื่องของคุณ

ผู้เขียน ขออนุญาตเริ่มคำถามเลขนี้ครับ ผมอยากจะมีรู้เรื่องการยกเลิกการตีตรวนทางเรือนจำบางขวาง ได้ดำเนินการไปถึงไหนแล้วครับ

⁶ จากการสัมภาษณ์ท่านประเสริฐ อยู่สภาพ ผบ.เรือนจำคลองเปรม

นักวิชาการ เรื่องการยกเลิกการตีตรา ความจริงแล้วฉันเรื่องอยู่ที่ทางเรือนจำบางขวาง เป็นผู้ริเริ่มคิดทำแล้วส่งเรื่องส่งไปที่ข้างบน แล้วท่านนายกยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ออกมาพูด แล้วออกเป็นข่าวเพื่อเป็นขวัญแก่ผู้ต้องขัง พวกผู้ต้องขังก็ใจกันใหญ่ที่จะได้เปลี่ยนจากโลหะมาเป็นผ้าหรือสายรัดแทน ในความคิดส่วนตัวของผม ผมไม่เห็นด้วย

ผู้เขียน เพราะเหตุใดครับมันก็เป็นผลดี หรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องขังด้วย

นักวิชาการ คุณลองคิดดูซิว่าขนาดโซ่ตรวนใหญ่ๆ พวกนักโทษมันยังสะเดาะแล้วหลบหนีกันได้เลย หากมาเปลี่ยนเป็นชนิดผ้า หรือสายรัด มันก็ยิ่งหามิดมาเชื่อนมาตัดง่ายจะตายไป

ผู้เขียน มีคำสั่ง กฎข้อบังคับ หรือประกาศของทางสำนักนายกรัฐมนตรีไหม ผมดูหน่อยครับ

นักวิชาการ ไม่มีหรอกครับ มันเป็นเพียงคำพูดเท่านั้น ไม่มีอะไรเป็นหลักฐานให้คุณ คุณคิดเอาเองว่าผู้ต้องขังมันเก่ง พวกนักโทษอยู่กันนานแก่ละล่าเรียนวิชาในคุกจากรุ่นพี่ ๆ มากันหลายปีจนเกิดความชำนาญ และคำสั่ง หรือประกาศในเรื่องนี้คุณลองไปถามหรือขุดได้ที่ทางเรือนจำบางขวางเพราะเขาเป็นต้นเรื่อง ทางของผมไม่เคยเห็น เคยแต่ได้ยินและในทางปฏิบัติมันเป็นไปไม่ได้ ผมคงช่วยคุณได้เท่านั้นครับ

ผู้เขียน ขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ ที่ได้รับความกรุณาจากเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ (บางขวาง) ที่เสียสละเวลาอันมีค่า มาให้ความรู้ในเรื่องนี้กับผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับมาประติประต่อและเรียบเรียง เขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนจบลงได้ ขอบกราบขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ ท่านผู้บัญชาการเรือนจำคลองเปรม และเจ้าหน้าที่ ผู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ทุกท่านครับ